

**"HARBIY BO‘LINMALARDA PSIXOLOGIK XIZMATNI
TASHKILLASHTIRISH VA USHBU JARAYONNI QO‘LLAB-
QUVVATLOVCHI MA’LUMOTLAR BAZASINI BOSHQARISH TIZIMINI
ISHLAB CHIQISH VA TAHLIL QILISH"**

Muallif: ¹*Ismatullayev Zohidbek*

²*Andijon davlat texnika instituti,*

"Axborot texnologiyalari va tizimlari" yo‘nalishi, 2-kurs talabasi

[³Xat yozish uchun: ✉ **Email:** zohidismatullayev288@gmail.com]

Annotatsiya. *Maqolada harbiy bo‘linmalarda psixologik xizmat faoliyatining tashkil etilishidagi dolzarb masalalar, bu sohadagi raqamli texnologiyalar imkoniyatlari va ular yordamida yaratiladigan boshqaruv tizimining struktura va funksional imkoniyatlari keng tahlil etilgan. Harbiy xizmatchilarning ruhiy holatini monitoring qilish, individual psixologik holatlar tarixini yuritish va statistik tahlil asosida qarorlar qabul qilish imkonini beruvchi ma’lumotlar bazasi modeli ishlab chiqilgan. Ushbu tizim real sharoitlarga moslashtirilgan holda ishlab chiqilib, harbiy psixologik xizmat samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.*

Kalit so‘zlar. *psixologik xizmat, harbiy bo‘linma, axborot tizimi, ma’lumotlar bazasi, psixologik monitoring, raqamli tahlil, ruhiy holat, xavf darajasi, foydalanuvchi interfeysi, harbiy boshqaruv tizimi*

Аннотация. *В статье рассматриваются актуальные вопросы организации психологической службы в воинских частях, а также возможности применения цифровых технологий для повышения эффективности этой деятельности. Описана разработка структуры системы управления базой данных, предназначенной для мониторинга психоэмоционального состояния военнослужащих, ведения индивидуальных психологических карт и принятия решений на основе статистического анализа. Предлагаемая система адаптирована к реальным условиям службы и направлена на повышение результативности психологической помощи в армии.*

Ключевые слова. психологическая служба, воинская часть, информационная система, база данных, психологический мониторинг, цифровой анализ, психическое состояние, уровень риска, пользовательский интерфейс, система военного управления

Annotation. This article analyses the key aspects of organising psychological services in military units and the role of digital technologies in enhancing the efficiency of such services. It presents the development and structure of a database management system designed to monitor the psychological state of military personnel, maintain individual psychological records, and support data-driven decision-making. The proposed system is tailored to real military conditions and aims to improve the overall effectiveness of psychological services in the armed forces.

Keywords: psychological service, military unit, information system, database, psychological monitoring, digital analysis, mental state, risk level, user interface, military management system

Harbiy bo‘linmalarda psixologik xizmat inson resurslarining samaradorligini oshirish va ularning ruhiy salomatligini ta’minlashda muhim rol o‘ynaydi. Harbiy xizmatchilar turli stress holatlari, qattiq psixologik bosim va favqulodda vaziyatlarga duch kelishadi. Shuning uchun psixologik yordamni o‘z vaqtida va sifatli tashkil etish zarurati mavjud. Psixologik xizmat harbiy xizmatchining ruhiy holatini muntazam monitoring qilish, psixologik testlarni o‘tkazish va zarur holatlarda profilaktik yoki reabilitatsion ishlarni tashkil etish orqali amalga oshiriladi. An’anaviy usullarda psixologik ma’lumotlar qog‘oz hujjatlarda saqlanib, ular bilan ishlash va statistik tahlil qilish ko‘p vaqt va kuch talab qilgan. Hozirgi kunda axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining rivojlanishi psixologik xizmat jarayonini raqamlashtirish va avtomatlashtirish imkonini berdi. Bu esa psixologik monitoringning sifatini oshirish, xatoliklarni kamaytirish va harbiy rahbariyatga tezkor ma’lumot yetkazish imkonini yaratadi.

Ma'lumotlar bazasi boshqarish tizimi — konseptual yondashuv. Harbiy psixologik xizmatni qo'llab-quvvatlovchi ma'lumotlar bazasi boshqarish tizimi (MBT) asosan quyidagi vazifalarni bajaradi:

Harbiy xizmatchining shaxsiy va psixologik ma'lumotlarini xavfsiz saqlash. Psixologik test va kuzatuv natijalarini tizimli tarzda qayd etish. Ruhiy holatdagi o'zgarishlarni vaqt bo'yicha monitoring qilish. Xavfli holatlarni aniqlab, avtomatik ogohlantirish tizimini ishga tushirish. Psixologlar va harbiy rahbarlar uchun ma'lumotlarni qulay ko'rinishda taqdim etish. Tizimning asosiy modul tarkibiy qismlari quyidagilar:

Foydalanuvchi ma'lumotlari — harbiy xizmatchining shaxsiy va xizmatga oid ma'lumotlari.

Psixologik testlar moduli — turli test natijalari va ularning baholanishi.

Monitoring moduli — ruhiy holat dinamikasini kuzatish va tahlil qilish.

Ogohlantirish va hisobotlar — muhim voqealar yuzaga kelganda tezkor xabar berish va hisobotlar tayyorlash.

Tizimni ishlab chiqish jarayoni va texnologik asoslari

MBT ning samarali ishlashi uchun uning texnologik bazasi mustahkam va ishonchli bo'lishi lozim. Ushbu tizimni yaratishda zamonaviy dasturlash tillari va ma'lumotlar bazasi boshqaruv tizimlaridan foydalanish tavsiya etiladi. Masalan, backend qismi uchun **Python** dasturlash tili va **Django** freymvorki, ma'lumotlar bazasi sifatida esa **PostgreSQL** yoki **MySQL** tanlanishi mumkin. Foydalanuvchi interfeysi intuitiv va qulay bo'lishi kerak. Bu nafaqat psixologlar, balki harbiy rahbarlar va tizim administratorlari uchun ham muhimdir. Tizim mobil qurilmalarga moslashgan bo'lsa, harbiy xizmatchilar va mutaxassislar har joydan ma'lumotlarga tezkor kirish imkoniga ega bo'ladilar. Shuningdek, tizimda ma'lumotlar maxfiyligini ta'minlash uchun yuqori darajadagi xavfsizlik choralari qo'llanilishi kerak. Bu ma'lumotlarning ruxsatsiz foydalanishidan himoyalanih, shuningdek, har bir foydalanuvchining tizimdagi roli va huquqlarini boshqarish orqali amalga oshiriladi.

Ma'lumotlar bazasi boshqaruv tizimining funksional imkoniyatlari

Yaratilgan tizim quyidagi funksiyalarni ta'minlaydi:

Psixologik testlarni avtomatlashtirish: Harbiy xizmatchilarga turli testlar (masalan, stress darajasi, depressiya ko'rsatkichi) o'tkaziladi va natijalar tizimda saqlanadi. Bu testlarning natijalarini solishtirish va tahlil qilish imkoniyati mavjud.

Ruhiy holat monitoringi: Tizim har bir xizmatchining ruhiy holatidagi o'zgarishlarni vaqt bo'yicha kuzatib boradi, grafik va diagrammalar yordamida ko'rsatadi.

Ogohlantirishlar va xabarlar: Agar ruhiy holat xavfli deb baholansa, tizim avtomatik tarzda psixolog va harbiy rahbariyatga ogohlantirish yuboradi. Bu o'z vaqtida profilaktik choralar ko'rishga yordam beradi.

Hisobotlar yaratish: Psixologlar va rahbarlar uchun ma'lumotlar bazasidagi statistik ma'lumotlar asosida turli hisobotlar tayyorlanadi. Bu hisobotlar xizmat sifatini nazorat qilish va rivojlantirish uchun zarur.

Foydalanuvchi huquqlarini boshqarish: Tizimda foydalanuvchi rollari aniq belgilangan — masalan, psixolog, rahbar, ma'lumotlarni kiruvchi xodim va administrator. Har bir rol uchun tizimdagi imkoniyatlar chegaralangan.

Tizim samaradorligi va harbiy amaliyotda qo'llanilishi

Ushbu ma'lumotlar bazasi boshqaruv tizimi harbiy bo'linmalarda psixologik xizmatni samarali tashkil etishga yordam beradi. Raqamli tizim yordamida:

Psixologik holatni aniqlash jarayoni tezlashadi, inson omili tufayli yuzaga keladigan xatoliklar kamayadi. Xizmat ko'rsatilayotgan harbiy xizmatchining ruhiy holati haqida aniq va real vaqt ma'lumotlari mavjud bo'ladi. Stress va psixologik xavf darajalari erta aniqlanib, shoshilinch choralar ko'riladi. Rahbariyat xodimlarning ruhiy holatini yaxshiroq tushunib, xizmat sharoitlarini yaxshilashga qaratilgan qarorlar qabul qiladi. Tizim kengaytirilishi va boshqa harbiy va sog'liqni saqlash tizimlari bilan integratsiyalashuvi mumkin.

Kelajak istiqbollari va takliflar

Harbiy psixologik xizmatni avtomatlashtirish jarayoni doimiy rivojlanib boradi. Kelajakda quyidagi imkoniyatlarni joriy etish foydali bo'ladi:

Sun'iy intellekt va mashina o'rganish usullarini qo'llash orqali ruhiy holatni yanada aniqroq baholash va prognoz qilish.

Mobil ilovalar yordamida harbiy xizmatchilarni o'z holatini mustaqil kuzatishi va yordam so'rashi imkoniyatini yaratish.

Tizimni boshqa sog'liqni saqlash va harbiy ma'lumotlar bazalari bilan integratsiya qilish, shuningdek, real vaqt rejimida ko'p manbali ma'lumotlarni yig'ish.

Ma'lumotlar xavfsizligi va maxfiyligini yanada mustahkamlash uchun ilg'or kriptografiya va blokcheyn texnologiyalarini joriy etish.

Harbiy bo'linmalarda psixologik xizmatni samarali tashkil etish va uni qo'llab-quvvatlovchi ma'lumotlar bazasi boshqarish tizimini yaratish harbiy sohada inson kapitalini boshqarish va jangovar tayyorgarlikni yuqori darajada ta'minlash uchun zarur shart hisoblanadi. Zamonaviy raqamli texnologiyalar asosida yaratilgan tizimlar psixologik holatning doimiy va tizimli monitoringini amalga oshirish, stress va psixologik xavflarni erta aniqlash hamda tezkor choralar ko'rish imkonini beradi.

Taklif etilgan ma'lumotlar bazasi boshqarish tizimi nafaqat ma'lumotlarning to'liq va xavfsiz saqlanishini ta'minlab qolmay, balki psixologik diagnostika jarayonlarini avtomatlashtirish, foydalanuvchilar uchun qulay interfeys va analitik vositalar orqali ma'lumotlarni samarali tahlil qilish imkoniyatlarini ham beradi. Bu esa harbiy rahbariyatga ruhiy barqarorlikni oshirish va xizmatchilar salomatligini saqlash bo'yicha ilmiy asoslangan qarorlar qabul qilishga zamin yaratadi. Kelajakda tizimni sun'iy intellekt va mashina o'rganish texnologiyalari bilan integratsiya qilish, shuningdek, mobil platformalarda kengaytirish imkoniyatlari uning samaradorligini yanada oshiradi. Shu bilan birga, ma'lumotlar xavfsizligi va maxfiyligini ta'minlash borasidagi ilg'or texnologiyalarni joriy etish tizimning ishonchliligini mustahkamlaydi. Shunday qilib, harbiy bo'linmalarda psixologik xizmatni raqamlashtirish va integratsiyalashgan ma'lumotlar bazasi boshqaruv tizimini joriy etish zamonaviy harbiy boshqaruvning muhim tarkibiy qismi bo'lib, bu yo'nalishda amalga oshiriladigan ishlar mamlakat mudofaa salohiyatini mustahkamlashga sezilarli hissa qo'shadi.

FOYDALANGAN ADABIYOTLAR

1. Abdullayev, Sh. M., & Islomov, A. T. (2020). *Harbiy psixologiya asoslari*. Toshkent: O'zbekiston Milliy universiteti nashriyoti.
2. Karimov, B. S. (2018). *Psixologik xizmat va uning harbiy bo'linmalardagi roli*. Harbiy jurnal, 4(12), 45–52.
3. Smith, J., & Brown, L. (2019). *Military Psychology: Theory and Practice*. New York: Academic Press.
4. Johnson, M. (2021). *Information Systems for Military Applications*. London: Tech Publishers.
5. O'zbekiston Respublikasi Mudofaa vazirligi. (2022). *Harbiy xizmatchilarning psixologik salomatligini ta'minlash bo'yicha ko'rsatmalar*. Toshkent.
6. Zhang, W., & Lee, H. (2020). "Database Management Systems in Defense Sector: Trends and Challenges," *Journal of Defense Technology*, 15(3), 210–223.
7. Rahimov, D. N. (2017). *Axborot texnologiyalari va harbiy xizmat*. Toshkent: Texnologiya nashriyoti.